

Motion till riksdagen 2020/21:3052

av **Annika Hirvonen Falk och Janine Alm Ericson (båda MP)**

Undervisning i sexualitet, samtycke och relationer

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stärkt undervisning i sexualitet, samtycke och relationer och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att våldsprevention och porrkritik inkluderas i sexualitets- och samtyckesundervisningen och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om undervisning i sexualitet och samtycke för yrkesverksamma lärare och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om Barn- och elevombudets ansvar för att utreda kränkningar på grund av kön och andra diskrimineringsgrunder och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Varje barn har rätt att växa upp fri från sexuella övergrepp och trakasserier. Varje barn har rätt att utveckla sin sexualitet och få kunskap och verktyg för att njuta utan att skada andra. Skolans sexualundervisning måste handla om kroppar och graviditeter, könssjukdomar och preventivmedel. Skolans sexualundervisning måste också inkludera frågor om olika sexualiteter, om relationer, om makt, våld och om samtycke. Skolan är den plats där vi som samhälle kan se till att barn får med sig den kunskap de behöver i livet. I en tid när våldspornografin är allt mer lättillgänglig för barn i allt yngre åldrar måste vi se till att barn inte lämnas ensamma att lära sig av det som i praktiken är filmade övergrepp. Alla lärare behöver få utbildning om ämnesområdet. Barns möjlighet att få upprättelse vid sexuella trakasserier i skolan måste stärkas.

Samtycke som utgångspunkt

Samtyckeslagen trädde i kraft 2018 och innebär att det nu även i lagen anses vara våldtäkt att ha sex med den som inte deltar frivilligt. Ömsesidigheten vid sexuella relationer och varje människas sexuella integritet sätts i centrum i lagstiftningen om våldtäkt. Miljöpartiet har arbetat för detta i över tio års tid sida vid sida med aktivister och jurister som sett det orimliga i gångna tiders logik. Nu läggs också ansvaret för att försäkra sig om att den person som man har sex med verkligen vill vara med hos var och en som inleder en sexuell samvaro med en annan människa, där det hör hemma. Även de 70 procent kvinnor som vid en våldtäkt drabbas av så kallad frozen fright ska skyddas enligt lagen, liksom de som överraskas efter att till exempel ha somnat på en fest. Är signalerna tvetydiga behöver man visa större aktsamhet.

Brottsoffermyndighetens undersökning visar att förståelsen för vad samtycke är idag brister bland unga. Så många som 17 % av de unga killarna i deras studie ansåg att samtycke till sex per automatik förelåg när två personer har en relation. Detta trots att våldtäkt inom äktenskapet varit brottsligt sedan 1965, och att en relation mellan offer och gärningsman inte längre ansetts vara en förmildrande omständighet sedan 1984.

Skolan har en central roll i att rusta eleverna med de kunskaper som de behöver för att bli väl fungerande samhällsmedborgare. Miljöpartiet har i regering inlett en översyn av läroplanerna vad gäller sex och samlevnad och Skolverket har tagit fram stödmaterial. Regeringen har vidare inom ramen för de nationella skolutvecklingsprogrammen gett Skolverket i uppdrag att genomföra kompetens-, utvecklings- och stödinsatser för att utveckla arbetet med skolans värdegrund. Det gäller t.ex. frågor om jämställdhet och normkritik. Särskilda satsningar har gjorts mot sexuella trakasserier och i januari 2017 förtydligades bl.a. att skolorna måste ha riktlinjer och rutiner för verksamheten i syfte att förhindra trakasserier och sexuella trakasserier. Men mer måste göras.

Samtliga av dessa insatser saknar ett tydligt porrkritiskt inslag och innehåller inte en tydlig metodik vad gäller våldsprevention. Vi måste lyssna på alla unga som idag slår larm om en ”porrskadad generation”, om sex som skapar skador, de unga som berättar om övergrepp – inte minst inom #Metoo – och sist men inte minst måste vi lyssna på de unga, framförallt tjejer, som utsätts inom prostitution och pornografi.

Därför måste undervisningen i sexualitet och samtycke förbättras och likvärdigheten garanteras. För att betona vikten av samtycke bör ämnesområdet sex och samlevnad byta namn till sexualitet, samtycke och relationer.

Skolan måste våga prata om porrkritik

Många säger att porr inte är på riktigt. Och det stämmer att porr inte ska vara barns och ungas undervisning om hur sex ska gå till. Men porr är på riktigt för dem som utsätts inom porrindustrin. Ett filmat övergrepp är också ett övergrepp.

Vi måste prata med de unga på båda sidor om filmen. Både om hur pornografin påverkar konsumenternas syn på sex och hur de som groomas in och hamnar på porrsidor påverkas. De är eller har också varit barn som suttit i våra klassrum och undervisningen får inte osynliggöra dem.

Skolan behöver införa en porrkritisk sexualundervisning – dvs kritik mot själva industrin, vad den står för, hur den ser ut, ge kunskap om människorna som utnyttjas inom den. Eleverna behöver lära sig och diskutera hämndporr och utpressning, och lära sig vad barn och unga kan göra om en bild eller film på de själva blir upplagd på en

porrsida. Men också prata om hur det påverkar de som konsumerar pornografi och deras eventuella sexpartners.

Sexualundervisningen kan inte bara handla om reproduktion och njutning. Sex och relationer handlar också idag tyvärr för många om våld och våldsutsatthet. Sexualundervisningen måste därför förebygga sexuella övergrepp och främja jämställdhet. Det måste finnas ett våldspreventivt inslag i undervisningen som bygger på kön och makt. I strategin "Mot Mäns våld mot kvinnor" står det att "alla unga ska nås av våldspreventiva insatser", vilket inte görs idag. Detta perspektiv får inte tappas bort heller i den undervisning av blivande lärare som regeringen fattat beslut om.

Sexualitets- och samtyckesundervisning för alla lärare

Skolinspektionens granskning av sex- och samlevnadsundervisningen visar att lärarna behöver bättre stöd och verktyg när det gäller arbetet med sex- och samlevnadsfrågor. Rapporten visar brister i undervisningen bland annat vad gäller normer och hbtq-frågor. Miljöpartiet tycker att undervisningen måste bli bättre i alla delar och särskilt lyfta frågor om normer, hbtq-frågor, hedersrelaterade frågor, samtycke, våld och porr. Det systematiska utvecklingsarbetet kring sex- och samlevnadsfrågor behöver förbättras och elevernas delaktighet i undervisningen behöver öka.

Regeringen har påbörjat detta arbete genom en översyn av läroplanerna vad gäller sex och samlevnad och genom kompetensutvecklings- och stödinsatser inom ramen för de nationella skolutvecklingsprogrammen. Skolverket har också tagit fram en serie stödmaterial om sex- och samlevnadsundervisning för bl.a. grund- och gymnasieskolan. Dessa stödmaterial riktar sig till lärare och övrig personal i skolan och ger vägledning för hur innehållet i kurs- och ämnesplaner tillsammans med frågor om jämställdhet, normer, sexualitet och relationer kan integreras i ämnesundervisningen. Stödmaterialen synliggör också ansvaret och möjligheterna att koppla undervisningen om sex och samlevnad till skolans arbete mot kränkningar och trakasserier.

Att det brister är inte överraskande mot bakgrund av att det idag är så få som 6 procent av lärarstudenterna som fått undervisning i ämnet. Därför drev Miljöpartiet igenom att alla lärarstudenter ska få undervisning i sex och samlevnad på lärarutbildningen. Efter som kvaliteten i undervisningen blir som bäst när den är integrerad i alla olika ämnen, behöver också alla lärare få verktygen att undervisa i ämnet utifrån sitt ämnesområde. Undervisningen behöver ha ett våldsförebyggande likväl som normkritiskt perspektiv och behandla fakta om själva industrin, vad den står för, hur den ser ut, ge kunskap om människorna som utnyttjas inom industrin liksom hbtq-frågor, samtycke i praktiken och hedersrelaterade frågor.

Det är en viktig seger att de lärare som i framtiden utbildas kommer att få med sig dessa kunskaper. Det blir samtidigt uppenbart att de lärare som redan idag arbetar ute på skolorna också behöver ett kunskapslyft om vi inte vill vänta i 40 år på att detta ska ge den effekt vi efterfrågar. Regeringen bör därför överväga olika lösningar, likt matematiklyftet, för att alla lärare som redan är verksamma och som undervisar eller borde undervisa i ämnesområdet också får de kunskaper som de behöver för att alla elever ska få de kunskaper de behöver med sig.

Ge upprättelse vid sexuella trakasserier i skolan

Det följer av diskrimineringslagen (2008:567) och skollagen (2010:800) att huvudmännen har en skyldighet att aktivt arbeta mot sexuella trakasserier. I januari 2017 förtydligades reglerna bl.a. så att skolorna måste ha riktlinjer och rutiner för verksamheten i syfte att förhindra sexuella trakasserier (3 kap. diskrimineringslagen). Diskrimineringsombudsmannen (DO) utövar tillsyn av skolan utifrån diskrimineringslagen och utreder anmälningar om sexuella trakasserier. Skolinspektionen utövar tillsyn över att skollagens bestämmelser om kränkande behandling och trygghet och studiero efterlevs i skolorna.

I betänkandet Bättre skydd mot diskriminering (SOU 2016:87) konstateras det att elever som utsatts för sexuella trakasserier, det vill säga en form av diskriminering, i praktiken har sämre möjligheter till upprättelse och ersättning än elever som utsatts för annan kränkande behandling. Detta eftersom DO och Skolinspektionen har olika förhållningssätt till sina uppdrag. DO driver de fall som är principiellt intressanta att driva för att bilda prejudikat medan Barn- och elevombudet för vidare alla fall av kränkningar som drabbat ett enskilt barn. Det är problematiskt att skyddet för elever mot kränkningar på grund av kön, eller någon annan av diskrimineringsgrunderna, i praktiken blir försvagat på grund av dagens uppdelning mellan Skolinspektionens barn- och elevombud och DO.

Ett arbete pågår med att överväga om ansvaret för arbetet mot diskriminering, inklusive sexuella trakasserier, i skolan helt ska flyttas över från DO till Skolinspektionen. I väntan på detta bör, tills vidare, både DO och Barn- och elevombudet ha möjlighet att utreda kränkningar baserat på diskrimineringsgrunderna. DO skulle fortsatt kunna driva de principiella fallen i domstol. Alla elever som utsatts för kränkningar skulle kunna få upprättelse genom Barn- och elevombudet.

Annika Hirvonen Falk (MP)

Janine Alm Ericson (MP)